

Kā rīkoties, ja parādnieks nonācis finansiālās grūtībās?

Ko darīt, ja sadarbības partneris nonācis finansiālās grūtībās un vairs nav spējīgs atmaksāt parādu? Kas jāņem vērā kreditoram? Un ko darīt, lai nezaudētu izredzes pilnībā vai daļēji atgūt parādu?

MĀRTIŅŠ ALJĒNS, zvērinātu advokātu biroja „Raidla Lejiņš & Norcoux” zvērināts advokāts

Veicot saimniecisko darbību, komersantiem nereti jāsaskaras ar situācijām, kad sadarbības partneris, kuram ir nenokārtotas maksājuma saistības pret komersantu, ir nonācis finansiālās grūtībās.

Lai arī cik ilga un laba bijusi komersanta iepriekšējā sadarbība ar attiecīgo partneri, šādā gadījumā jāreķinās, ka parāda atgūšana var būt ilga un parādu var neizdoties pilnībā atgūt.

Šajā rakstā aplūkots tikai pašlaik spēkā esošajā Maksātnespējas likumā (MNL) noteiktais regulējums un nav aplūkoti noteikumi, kurus saturēja iepriekšējie maksātnespējas procesu regulējošie normatīvie akti, kas joprojām piemērojami maksātnespējas procesiem, kuri tika uzsākti līdz 01.11.2010.

Tiesiskās aizsardzības process

Vispārējs apraksts

Saskaņā ar MNL 3.panta 1.daļā sniegto definīciju TAP ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura mērķis ir atjaunot parādnieka spēju nokārtot savas saistības, ja viņš nonācis finansiālās grūtībās vai uzskata, ka tajās nonāks.

TAP lieta tiek uzsākta ar tiesas lēmumu, pamatojoties uz parādnieka pieteikumu. Līdz ar TAP lietas ierosināšanu stājas spēkā vairāki ierobežojumi, kas kreditoriem liedz veikt pasākumus parādu piedziņai:

- tiek apturēta tiesas nolēmumu izpilde par piedziņas vēršanu pret parādnieku;
- kreditoriem aizliegts iesniegt maksātnespējas procesa pieteikumu;
- nodrošinātajiem kreditoriem aizliegts uzsākt iekārtot mantas pārdošanu.

Vienlaikus tiek apturēts procentu pieaugums, ciktāl tie pārsniedz likumiskos procentus vai Eiropas Centrālās bankas noteikto galveno refinansēšanas operāciju procentu likmi (atkarīgs no tā, kura no minētajām likmēm ir augstāka), kā arī līgumsoda un nokavējuma naudas (to skaitā nodokļu prasījumiem) pieaugums.

2 mēnešu laikā pēc TAP lietas ierosināšanas parādniekam jāsaņem un jāsaņem ar kreditoru vairākumu TAP pasākumu plāns, kurā jāparedz pasākumi, kurus parādnieks plāno veikt, lai atjaunotu savu spēju nokārtot maksājuma saistības. Šādi pasākumi parasti ietver parādnieka maksājuma saistību izpildes termiņa atlikšanu, samazināšanu, pilnīgu vai daļēju dzēšanu, taču var ietvert arī citus pasākumus, kas atbilst TAP mērķim. Ar parādnieka kreditoru piekrišanu minētais termiņš var tikt pagarināts par 1 mēnesi.

Papildus TAP pasākumu plāna saskaņošanai ar kreditoriem parādniekam jāsaņem atzinums par plānu, kuru sagatavojis tiesas ieceltais administrators. Pēc tam, kad TAP pasākumu plāns saskaņots ar kreditoriem un saņemts administratora atzinums, tas jāapstiprina tiesai. TAP pasākumu plāns ir spēkā no dienas, kad to apstiprinājusi tiesa.

TAP īstenošanas termiņš nedrīkst pārsniegt 2 gadus, sākot no dienas, kad tiesa apstiprinājusi TAP pasākumu plānu. Ar kreditoru piekrišanu šo termiņu var pagarināt vēl par 2 gadiem.

TAP laikā parādniekam ir jāievēro MNL noteiktie rīcības ierobežojumi, piemēram, aizliegums slēgt darījumus vai veikt darbības, kas var pasliktināt tā finansiālo stāvokli vai kaitēt kreditoru interesēm, izsniegt aizdevumus, sniegt galvojumus u.c. Parādnieka vadīšanu un pārstāvību TAP laikā turpina īstenot

Ja kreditors nav sniedzis rakstisku atbildi, uzskatāms, ka kreditors nav devis piekrišanu TAP pasākumu plāna īstenošanai

- TAP pasākumu plāns jāsaņem ar:
- nodrošinātajiem kreditoriem, kuru galvenie prasījumi kopumā veido 2/3 no kopējās nodrošināto kreditoru galveno prasījumu summas;
  - nenodrošinātajiem kreditoriem, kuru galvenie prasījumi kopumā veido vairāk nekā pusi no kopējās nenodrošināto kreditoru prasījumu summas.

parādnieka valde, taču parādnieka darbību uzrauga tiesas ieceltais administrators.

Ietekme uz kreditoru tiesībām

TAP ietekme uz kreditoru tiesībām ir divējāda. Pirmkārt, TAP lietas ierosināšana ir šķērslis kreditoriem veikt turpmākus pasākumus parādu piedziņai. Otrkārt, pēc TAP pasākumu plāna saskaņošanas ar kreditoru

vairākumu un apstiprināšanas tiesā plāns kļūst saistošs visiem kreditoriem – gan tiem, kuri saskaņoja plānu, gan tiem, kuri to nesaskaņoja.

Vairums TAP pasākumu plānu paredz parādnieka maksājuma saistību izpildes termiņa atlikšanu, kā arī maksājuma saistību dzēšanu vai samazināšanu (parasti tiek samazināts pamatsummas parāds un dzēsts procentu un līgumsoda parāds). Kreditoram jāreķinās ne tikai ar to, ka TAP laikā nebūs iespējams piedzīt parādu no parādnieka, bet arī, ka TAP var būt pamats parāda summas samazināšanai vai dzēšanai. Tad, ja TAP pasākumu plāns paredz, ka nenodrošināto kreditoru galvenie prasījumi tiks samazināti vairāk kā par 10% vai dzēsti pilnībā, šiem kreditoriem ir tiesības prasīt parādniekam, lai samazinātā vai dzēstā prasījuma apmērs tiek aizstāts ar parādnieka kapitāla daļām vai akcijām. Taču TAP var būt vienīgais veids, kā parādniekam atgūt maksātspēju un vismaz daļēji norēķināties ar visiem saviem kreditoriem. Būtiski, ka saskaņā ar MNL 40.panta 3.daļu TAP pasākumu plāna uzdevums ir nodrošināt, lai plānu nesaskaņojušo kreditoru ieguvums, īstenojot TAP, ir vismaz tikpat liels kā gadījumā, ja plāna apstiprināšanas brīdī parādniekam tiktu pasludināts maksātnespējas process. TAP pasākumu plāns nedrīkst pasliktināt kreditoru stāvokli salīdzinājumā ar to, kāds tiem būtu gadījumā, ja tiktu pasludināts parādnieka maksātnespējas process.

Parādniekam TAP pasākumu plāns kopā ar uzaicinājumu dot tam piekrišanu ir jānosūta visiem parādnieka kreditoriem. Saņemot plānu, kreditoram ir lietderīgi ar to rūpīgi iepazīties, lai pārliecinātos, ka plānā ir pareizi norādīts parāds pret attiecīgo kreditoru, un uzzinātu, kādus pasākumus parādnieks paredzējis veikt, lai atjaunotu savu maksātspēju. Ja kreditors piekrīt plānam, tam parādnieka uzaicinājumā noteiktajā termiņā ir jāiesniedz parādniekam rakstiska piekrišana. Ja kreditors nepiekrīt plānam, kreditoram nav obligāti jāiesniedz parādniekam paziņojums, ka kreditors nepiekrīt saskaņot plānu, jo saskaņā ar MNL 42.panta 4.daļu, ja kreditors nav sniedzis rakstisku atbildi, uzskatāms, ka kreditors nav devis piekrišanu plāna īstenošanai.

Kreditoram ir tiesības 5 dienu laikā pēc plāna saņemšanas iesniegt parādniekam rakstveida iebildumus pret plānu. Šādas tiesības ir lietderīgi izmantot, ja, piemēram, plāns pareizi neatspoguļo parādu pret kreditoru, ja plāns attiecībā uz kreditoru paredz noteikumus, kas ir būtiski nelabvēlīgāki salīdzinājumā ar citiem kreditoriem piemērojamiem noteikumiem, vai ir pamats uzskatīt, ka plāns paredz

piemērot metodes, kas ierobežo kreditoru tiesības vairāk nekā tas nepieciešams TAP pasākumu plāna sekmīgai īstenošanai. Ja parādnieks atzīst iebildumus par pamatotiem, parādniekam jāizdara grozījumi plānā. Ja iebildumi netiek ņemti vērā, iebildumi tiek nodoti administratoram, kuram jāpauž viedoklis par iebildumiem savā atzinumā, un pievienoti plānam.

Tiesas spriedums par TAP īstenošanu nav pārsūdzams. Tomēr, ja, taisot spriedumu, pieļauti būtiski materiālo vai procesuālo tiesību pārkāpumi, kreditors var vērsties pie ģenerālprokurora vai Ģenerālprokuratūras Personu un valsts tiesību aizsardzības departamenta virsprokurora ar lūgumu iesniegt protestu par spriedumu.

Ja parādnieks ilgāk par 30 dienām nepilda TAP pasākumus vai pārkāpj MNL noteiktos rīcības ierobežojumus, administratoram ir pienākums iesniegt tiesai pieteikumu par TAP izbeigšanu un parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu. Tādējādi, ja parādnieks ilgāk par 30 dienām nokavējis termiņu TAP pasākumu plānā paredzēta maksājuma veikšanai, kreditors var vērsties pie administratora ar lūgumu iesniegt šādu pieteikumu.

TAP lietas ierosināšana nav šķērslis tiesvedības uzsākšanai pret parādnieku vai tādas tiesvedības turpināšanai, kura uzsākta pret parādnieku pirms TAP lietas ierosināšanas. Ja parādnieks neatzīst kreditora prasījumu un tas nav iekļauts TAP pasākumu plānā, kreditoram var būt lietderīgi celt prasību pret parādnieku, lai pēc TAP izbeigšanas varētu piedzīt parādu. Vienlaikus jāapzinās, ka TAP uzsākšana negarantē, ka tiks atjaunota parādnieka spēja nokārtot saistības. Ja TAP cietīs neveiksmi un tiks pasludināts parādnieka maksātnespējas process, kreditoram nebūs iespējams piedzīt parādu arī tad, ja tiesvedība būs noslēgusies ar kreditoram labvēlīgu spriedumu. Tas nozīmē, ka pirms prasības celšanas ir nepieciešams kritiski izvērtēt parādnieka finansiālo stāvokli un iespējas TAP īstenošanas rezultātā atjaunot savu maksātspeju.

Maksātnespējas process

Vispārējs apraksts

Ja parādnieks nav spējīgs nokārtot savas maksājuma saistības un nav uzsākts tā TAP vai TAP ir uzsākts, taču tas ir ticis izbeigts, neatjaunojoties parādnieka maksātspejai, var pastāvēt pamats parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanai.

Pieteikumu par maksātnespējas procesa pasludināšanu tiesai parasti iesniedz parādnieka kreditors. Saskaņā ar MNL 57.panta 3.punktu kreditors drīkst iesniegt maksātnespējas procesa pieteikumu pēc tam, kad

kreditors nosūtījis parādniekam brīdinājumu par nodomu iesniegt maksātnespējas procesa pieteikumu un parādnieks 3 nedēļu laikā pēc brīdinājuma nosūtīšanas nav samaksājis parādu un nav cēlis pamatodus iebildumus pret prasījumu. Ja parādnieks nespēj nokārtot parādsaistības, kurām iestājies izpildes termiņš, un nespēj panākt vienošanos ar kreditoriem vai ierosināt TAP lietu, parādniekam pašam ir pienākums iesniegt maksātnespējas procesa pieteikumu.

Maksātnespējas procesa pieteikumu izlemj un maksātnespējas procesu pasludina tiesa. Spriedums par maksātnespējas procesa pasludināšanu nav pārsūdzams.

Pēc tam, kad tiesa pasludinājusi parādnieka maksātnespējas procesu, parādnieka vadības un pārstāvības funkcijas pārņem tiesas ieceltais administrators. Administratora galvenais uzdevums maksātnespējas procesa ietvaros ir pārdot parādnieka aktīvus un pārdošanas ienākumus izmaksāt parādnieka kreditoriem, taču administratoram ir arī citas MNL noteiktās funkcijas.

Jāņem vērā, ka kreditori netiek individuāli informēti par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu, un kreditors par maksātnespējas procesa pasludināšanu var uzzināt no maksātnespējas reģistra datiem

Atšķirībā no TAP maksātnespējas process ir vērst uz parādnieka likvidāciju. MNL tomēr paredz iespēju gadījumā, ja kreditoru vairākums tam piekrīt, īstenot pāreju no maksātnespējas procesa uz TAP.

2 mēnešu laikā pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas administratoram jā sagatavo parādnieka mantas pārdošanas plāns, kurš ir jānosūta visiem kreditoriem. Parādnieka mantas pārdošana jāpabeidz 6 mēnešu laikā pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas, līdz ar to likumdevēja iecerētais maksātnespējas procesa ilgums nepārsniedz 6 mēnešus. Tomēr šo termiņu ne vienmēr ir iespējams ievērot, tādēļ ar kreditoru sapulces piekrišanu mantas pārdošanas termiņš var tikt pagarināts.

Ietekme uz kreditoru tiesībām

Līdzīgi kā TAP gadījumā arī maksātnespējas procesa pasludināšana ir pamats spriedumu izpildes lietvedības izbeigšanai pret parādnieku, un kreditoru prasījumu apmierināšana notiek atbilstoši MNL noteikumiem. Arī maksātnespējas procesa pasludināšanas gadījumā kreditoram jāreķinās, ka, visticamāk, nebūs iespējams atgūt visu parāda summu. Cik lielu parāda daļu kreditoram izdosies atgūt, tas atkarīgs no parādnieka finansiālā stāvokļa, aktīvu likviditātes un citiem faktoriem. Svarīgs faktors ir arī kreditoru sastāvs: ja parādniekam ir nodrošinātais kreditors, kuram iekļāta visa parādnieka manta, tad ir pašsaprotami, ka nenodrošināto kreditoru izredzes atgūt parādu parasti būs tuvas 0.

Kreditoram jāņem vērā, ka kreditori netiek individuāli informēti par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu, un kreditors par maksātnespējas procesa pasludināšanu var uzzināt no maksātnespējas reģistra datiem. Tas ir būtiski, jo kreditoriem jāiesniedz kreditora prasījumi

administratoram mēneša laikā no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu. Ja kreditors iesniedz kreditora prasījumu pēc minētā termiņa, viņam netiek piešķirtas balsstiesības kreditoru sapulcē, un prasījums tiek apmierināts tikai pēc tam, kad apmierināti to kreditoru prasījumi, kuri tos iesnieguši minētajā mēneša termiņā. Ja kreditors neiesniedz kreditora prasījumu 6 mēnešu laikā no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu, vai līdz dienai, kad administrators sastādījis kreditoru prasījumu apmierināšanas plānu, kreditors zaudē prasījuma tiesības pret parādnieku.

Pēc kreditora prasījuma saņemšanas administrators pārbauda prasījuma pamatotību un atbilstību normatīvo aktu prasībām, tajā skaitā, vai kreditora prasījumā ietverta visa MNL 73.panta 4.daļā norādītā informācija un vai tam pievienoti prasījumu pamatojoši dokumenti. Ja administrators konstatē, ka prasījums neatbilst normatīvo aktu prasībām, administrators nosūta kreditoram lūgumu novērst konstatētos trūkumus. Jāņem vērā, ka atbilstoši šobrīd pastāvošajam regulējumam termiņš trūkumu novēršanai ir tikai 5 dienas no lūguma nosūtīšanas dienas, kas var apgrūtināt trūkumu novēršanu noteiktajā termiņā. Ja administrators pieņem lēmumu atzīt kreditora prasījumu, tas tiek iekļauts kreditoru prasījumu reģistrā. Ja administrators pieņem lēmumu pilnībā vai daļēji neatzīt kreditora prasījumu, kreditoram ir tiesības pārsūdzēt administratora lēmumu tiesā 2 nedēļu laikā no lēmuma saņemšanas dienas. Jāņem vērā, ka tiesa, izskatot sūdzību, pārbauda tikai to, vai administratora lēmums atbilst normatīvo aktu prasībām. Ja tiesa konstatē, ka starp kreditoru un parādnieku pastāv strīds par tiesībām, tiesa nosaka termiņu, kādā kreditors var celt tiesā prasību vispārējā kārtībā vai lūgt atjaunot jau iepriekš uzsāktu tiesvedību, kura apturēta sakarā ar parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu.

Ņemot vērā tiesvedības ilgumu, pastāv varbūtība, ka tā nebeigsies līdz brīdim, kad

Ja kreditors iesniedz prasījumu pēc noteiktā termiņa, tam netiek piešķirtas balsstiesības kreditoru sapulcē, un prasījums tiek apmierināts tikai pēc tam, kad apmierināti to kreditoru prasījumi, kuri tos iesnieguši minētajā mēneša termiņā

administrators būs pārdevis parādnieka mantu un uzsācis kreditoru prasījumu segšanu.

Agrāk šādās situācijās administratori ignorēja notiekošo tiesvedību un pabeidza maksātnespējas procesu vēl pirms tiesvedības beigām. Tādos gadījumos kreditori "palika ar garu degunu", jo vairs nevarēja pretendēt uz sava prasījuma apmierināšanu, ja ar spēkā stājušos tiesas spriedumu tā tiktu apmierināta. Domājams, ka šī problēma tagad ir novērsta, jo saskaņā ar Satversmes tiesas 07.10.2013. lēmumu lietā Nr.2012-25-01 administratoram nepieciešamības gadījumā jārikojas tā, lai maksātnespējas process netiktu pabeigts un maksātnespējīgais parādnieks netiktu likvidēts pirms stājies spēkā galīgais tās tiesas nolēmums, kurā tiek skatīts maksātnespējīgā komersanta un tā iespējamā kreditora strīds par tiesībām.

Kreditoram ir tiesības piedalīties kreditoru sapulcēs, kas tiek sasauktas, lai pieņemtu lēmumus par administratora atbildības

noteikšanu, administratora atcelšanu, maksātnespējas procesa izdevumu apstiprināšanu un parādnieka mantas pārdošanas termiņa pagarināšanu. Kreditoru sapulces tiek sasauktas ar Maksātnespējas reģistrā publicētu paziņojumu. Balsstiesības kreditoru sapulcēs tiek piešķirtas tikai nenodrošinātajiem kreditoriem, taču balsošanā par administratora atcelšanas ierosināšanu piedalās arī nodrošinātie kreditori. Kreditoram ir tiesības pārsūdzēt tiesā kreditoru sapulces lēmumu, ja tas ir prettiesisks vai pretrunā ar kreditoru kopuma interesēm.

Naudas līdzekļi, kas iegūti no parādnieka neieķīlātās mantas pārdošanas, pēc maksātnespējas procesa izmaksu segšanas tiek izmaksāti atzītajiem nenodrošinātajiem kreditoriem MNL 118.pantā noteiktajā kārtībā. Parādnieka ieķīlātās mantas pārdošanas ieņēmumi pēc pārdošanas izdevumu ieturēšanas tiek izmaksāti nodrošinātajam kreditoram.